HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

IMPLEMENTATION OF DIGITAL MANAGEMENT TECHNOLOGIES AND ASSESSMENT OF THEIR EFFECTIVENESS IN SERVICE ENTERPRISES

Qarshi davlat universiteti
Iqtisodiyot kafedrasi vb.dotsenti
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'gli
Email:shahbozhazratqulov@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23245819

Abstract. This article discusses the digitalization of not only internal management systems in service enterprises, but also the development of the service sector. The features, trends and ways of further development of management services, the current state and global trends of the digital economy were analyzed, and measures for its further development in Uzbekistan were proposed. The article also reviewed research on innovative infrastructure facilities for managing innovative ecosystem services. Also, proposals and recommendations for the digitalization of the service sector were developed.

Keywords: Digital, blockchain, service, service provision, digitization, innovation, digital economy.

Kirish. Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar mamlakat rivoji uchun o'zining muhim hissasini qo'shib, aholi turmush darajasini va farovonligini yuksalishiga xizmat qilmoqda. Ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning rivojlanishida asosiy lakomitivlardan biri sifatida xizmat ko'rsatish sohasini keltirib o'tish maqsadga muvofiqdir. Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasi faoliyatini tashkil etish, uni rivojlantirishga alohida shart-sahroitlar yaratilib, imtiyozli yordamlar berilmoqda. Aholiga xizmat ko'rsatish sohasi hozirgi vaqtda iqtisodiy jarayonlarning barcha jabhalariga tobora kuchliroq kirib bormoqda. Ammo uning milliy iqtisodiyotdagi samaradorligi ko'p jihatdan yangicha ijtimoiy mehnat munosabatlarini shakllantirish va rivojlantirishga bog'liq bo'lib qolmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "….iqtisodiyotning barcha sohalarini raqamli texnologiyalar asosida yangilanishini ko'zda tutadigan "Raqamli iqtisodiyot milliy konsepsiyasi"ni ishlab chiqish va amaliyotga tadbiq etish kerak" [1], deb ta'kidlaganlari, mamlakatimiz iqtisodiyot tarmoqlarini bosqichma-bosqich raqamli texnologiyalar dasturiga o'tkazishni hamda 2030-yilga borib yalpi ichki mahsulotda uning ulushini kamida 30 foizga o'stirish kabi ustuvor maqsadlar qo'yilgani bugungi davrning asosiy vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Bunday vazifalarni amalga oshirish iqtisodiy islohotlarning ustuvor vazifalari qatoridan joy olib, xizmat ko'rsatish tizimini rivojlantirish, uni raqamli texnologiyalar asosida diversifikatsiyalashni taqozo etmoqda. Buning samarali yechimi sifatida xizmat ko'rsatish faoliyatiga innovatsion, raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirish, mamlakat iqitisodiyotini rivojlantirish, aholi turmush farovonligini yuksaltirishga erishishimiz mumkin.

Shu bilan birga, iste'molchilar, ishlab chiqaruvchilar va vositachilar o'rtasida axborot mahsulotlarini oldi-sotdi va ayirboshlash sohasida shakllanayotgan ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy munosabatlar puli sifatida tavsiflanadigan axborot bozori shakllantirilmoqda. Ushbu yondashuv bir qator mamlakatlar iqtisodiyotida axborot sanoatining ustunligini kuchaytiradi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasi tobora ilm-fanni talab qiladigan va innovatsion bo'lib bormoqda. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish sharoitlari muqarrar ravishda jamiyat hayotining barcha sohalarini

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

o‘zgartirishga olib kelmoqda. Birinchidan, yangi axborot va raqamli texnologiyalarning paydo bo‘lishi tufayli aholining ijtimoiy-maishiy xizmatlardan foydalanishi soddalashtirilmoqda, ikkinchidan, mamlakat rahbariyati va hududlar o‘rtasida tezkor tahlil va axborot almashish imkoniyatlari paydo bo‘lmoqda, uchinchidan, raqobat kuchaymoqda, innovatsiyalarga investitsiyalarni rag‘batlantirish ko‘paymoqda va hokazo. Shu tariqa ishlab chiqarishning raqamli turi va ularni iste’mol qilishning raqamli usuli shakllantirilishini ko‘rishimiz mumkin. Zamonamizning yangi tahdidlari iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik tusdagi muammolarni hal etishning yangi usullarini ishlab chiqishni talab qilgani bois menejment ham chetda qolmaydi. Bugungi kunda u xizmatga aylanmoqda, ammo xizmat oddiy emas, balki intellektual va raqamli xizmatga aylanmoqda. “Ijodkorlik foydasiga standartlashtirishdan, individuallashtirilgan tovar foydasiga ommaviy tovardan, jarayonlarni xilma-xilligi foydasiga unifikatsiyalashdan voz kechish shartlarida xodimlarning vakolatlariga yanada yuqori talablar qo‘yiladi va ularning bilimlari mehnat vositasi sifatida namoyon bo‘ladi” [2]. Intellektual faoliyat, noyob kompetensiyalar, axborot va kommunikatsiyalar raqobatbardoshlik va iqtisodiyotni rivojlantirishning asosiy omillariga aylanmoqda. Shuning uchun, “agar mehnat yanada ijodiy bo‘lsa, mehnat qurollari va vositalari yanada xilma - xil, ya’ni intellektual bo‘lishi kerak” [2].

Tadqiqotlar metodologiyasi. Mazkur muammoni tadqiqotining bir qator usullardan foydalanish asosida o‘rganilgan, jumladan, asosan xorijiy tajribalarni monografik tahlillar natijalarini monografik tadqiqot, analiz va sintez, tizimli tahlil kabi iqtisodiy usullar asosida o‘rganilib, rivojlangan mamlakatlar tajribasini mamlakatimizda xizmat ko‘rsatish sohasini raqamli texnologiyalar bilan diversifikatsiya qilish bo‘yicha imkoniyatlarini ochib berishda ahamiyat kasb etgan.

Tahlil va natijalar.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 10-oktabrdagi pf-6079- sonli Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi farmonida ham iqtisodiyotning real sektorida raqamli texnologiyalarni rivojlantirish maqsadida quyidagi tadbirlar amalga oshirilishi belgilandi:

korxona ta’minotining barcha bosqichlarini avtomatlashtirish va boshqarishni ta’minlash, shuningdek, bu orqali logistika va xarid xarajatlarini qisqartirish;

zamonaviy axborot tizimlari va dasturiy mahsulotlarni joriy etish hisobiga mahsulotlar va xizmatlar sifatini yaxshilash, ularning tannarxini, ishlab chiqarishdagi to‘xtalishlarni kamaytirish, moliyaviy-iqtisodiy faoliyatning shaffofligini oshirish;

innovatsion avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va dasturiy mahsulotlarni joriy etish bo‘yicha normativ-huquqiy bazani takomillashtirish;

ishchi joylarni bosqichma-bosqich avtomatlashtirish hamda ishlab chiqarish jarayonlarini robotlashtirish, shuningdek, sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish;

savdo hajmini oshirish va mijozlarga xizmat ko‘rsatishni yaxshilash maqsadida buyurtmachilar (mijozlar) bilan o‘zaro munosabat mexanizmlarini takomillashtirish;

boshqaruv ma’lumotlarini qabul qilishni qo‘llab-quvvatlash tizimini, jumladan, real vaqt rejimida biznes-tahlil tizimini joriy qilish orqali takomillashtirish;

2025 yilda korxona resurslarini boshqarish tizimini (ERP) joriy qilgan yirik xo‘jalik yurituvchi sub’ektlarning ulushini 90 foizga yetkazish;

Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning asosiy dastaklari (misollar bilan) 1-jadval

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Dastak nomi	Mazmuni	Amaliy misollar
Raqamli infratuzilma	Internet, ma’lumotlar markazlari, raqamli to‘lov tizimlari	O‘zbekistonda "UzDigital TV", "UZTELECOM" orqali keng polosali internet tarmog‘i joriy etilishi
Kadrlar salohiyatini oshirish	IT bo‘yicha mutaxassislar tayyorlash va qayta tayyorlash	"IT Park Uzbekistan" kurslari, "One Million Uzbek Coders" loyihasi
Elektron xizmatlar va raqamli platformalar	Onlayn xizmatlar va ilovalar orqali xizmat ko‘rsatish	Davlat xizmatlari – my.gov.uz, bank ilovalari – Apelsin,Click, Payme
Davlat siyosati va qonunchilik	Raqamlashtirishni rag‘batlantiruvchi hujjatlar va normativ baza	“Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi, elektron elektron imzo joriy etilishi
Kiberxavfsizlik va ma’lumotlar himoyasi	Foydalanuvchi ma’lumotlarini himoya qilish, xavfsizlikni ta’minlash	Milliy sertifikatlash markazi, elektron to‘lov tizimlarida ikki bosqichli autentifikatsiya
Innovatsion tadbirkorlikni qo‘llash	Startaplar, texnoparklar, grantlar orqali yangi xizmatlarni rivojlantirish	IT Park’dagi startap inkubatorlar, “Technovation Girls” tanlovlari
Sun’iy intellekt va avtomatlashtirish	Xizmatlarni avtomatlashtirish, chatbotlar, AI yordamida xizmat ko‘rsatish	Bank chat-botlari (Kapitalbank, Ipak Yo‘li), onlayn dorixonalar, AI yordamida tibbiy maslahatlar

Iqtisodiyotni yangi texnologik bosqichga o‘tishi bilan mamlakat ishlab chiqarish tuzilmalarini modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini tashkiliy-iqtisodiy ta’minoti, boshqaruv usullari zamonaviy yodashuvlarni shakllantirishga extiyoj paydo bo‘lmoqda. Iqtisodiy isloxotlarni chuqurlashtirish sharoitida sanoat korxonalarida ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va robotlashtirish, ishlab chiqarishni tashkil etishning ilg’or usul va uslublarini joriy etish, uning raqamli intelektuallashuv darajasini oshirish jarayonlari jadal rivojlanmoqda. Ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarishga zamonaviy yondashuvlar qisqa vaqt ichida to‘liq axborot almashinuvi, ishchilar va xodimlar sonini qisqartirish, ularning kompetentligini oshirish, moslashuvchan ishlab chiqarish tizimlari va robotlashtirish komplekslarini joriy etishga tayanadi. Buning uchun innovatsion, yuqori texnologik mahsulot chiqaruvchi ishlab chiqarishni rivojlantirishga e’tibor qaratilishi lozim. Raqamli ishlab chiqarish sohasida»buyumlarning sanoat interneti”«ishlab chiqarishning additive texnologiyalari”«bulutli texnologiyalar”«sun’iy intelekt”«aqlli robotlashtirilgan ishlab chiqarish»kabi zamonaviy yo‘nalishlar rivojlanib bormoqda, tashkilot qarorlarini qabul qilishda imitatsion va iqtisodiy matematik modellashtirishdan foydalanilmoqda. Sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasining quyidagi ijobiy tomonlari va xatarlarini keltirish mumkin.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Shu asosda ushbu moddaning maqsadi boshqaruv va raqamli texnologiyalarning integratsiyasini hisobga olgan holda iqtisodiyotni raqamlashtirish doirasida innovatsion infratuzilma uchun innovatsion ekotizim xizmatlari sifatida boshqaruvni tahlil qilish hisoblanadi. Belgilangan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni hal etish zarur:

-boshqaruvni xizmat sifatida tavsiflash, uning an'anaviy menejmentdan farqlarini aniqlash va asosiy prinsiplarni belgilash;

-iqtisodiyotni transformatsiya qilish drayverlari bo'lgan raqamli texnologiyalarni tahlil qilish;

-boshqaruv xizmati va raqamli servislar tushunchalarini muvofiqlashtirish, iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida ularning simbiozining afzalliklarini aniqlash.

Raqamli transformatsiyaning asosiy sababi raqamli insonning o'z vaqtida, ommaboplik, sifat va shaxsiylashtirishga intilishi bilan belgilanadi, bunda raqamli paradigma uchun "hamma narsa xizmat sifatida, bundan tashqari ma'lumotlarga va axborot resurslaridan birgalikda foydalanishga yo'naltirilgan xizmat" tamoyili asosiy hisoblanadi [8] .

Ta'kidlash joizki, innovatsion infratuzilma uchun bu muhim jihatdir, chunki barcha obyektlar o'rtasida aniq kooperatsiya va tezkor axborot almashinuvisiz innovatsiyalarni yaratish jarayoni tegishli darajada, ma'lumotlarni kechiktirmasdan va buzib ko'rsatmasdan amalga oshirilishi mumkin emas. Biroq, innovatsion ekotizim faoliyatiga raqamli xizmatning mohiyatini tushunish va joriy etish yetarli emas, chunki barcha biznes-modellarni to'liq o'zgartirish, boshqaruv, qadriyatlarni qayta baholash, shuningdek xodimlarning yangi ko'nikma va vakolatlarini rivojlantirish, kundalik hayotda yangi raqamli texnologiyalardan foydalanishga tayyorligini tushunish zarur. Chunki yaqin kelajakda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish yuqori texnologiyali mahsulotlar va xizmatlarni yaratishga ko'maklashadigan raqamlashtirish uchun infratuzilma va huquqiy muhitni shakllantiruvchi barcha faoliyat subyektlarining xalqaro raqobatbardoshligini belgilaydi [9].

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalarni rivojlantirish biznesga, iqtisodiyotga an'anaviy yondashuvlarni o'zgartiradi, boshqaruv tizimiga, mijozlarga xizmat ko'rsatishga va hokazolarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Innovatsion ekotizimda ham xuddi shunday bo'ladi. Agar innovatsiyalarni yaratish ilg'or texnologiyalar yordamida amalga oshirilayotgan bo'lsa, bu jarayonlarni boshqarish ham zamonaviy va texnologik bo'lishi kerak. Shu asosda quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin:

- ta'sir qiluvchi omil sifatida shakllangan an'anaviy menejmentdan farqli o'laroq, boshqaruv xizmat sifatida butunlay boshqacha xususiyatga ega

- harakat qilishga undash emas, balki unga faol ko'maklashish;

- raqamli texnologiyalar tufayli o'zaro hamkorlik qilish, ma'lumotlarni ishlab chiqarish, saqlash, qayta ishlash va uzatish, onlayn xizmatlar ko'rsatish va shu kabilar uchun yangi imkoniyatlar paydo bo'lmoqda. Bunda innovatsion ekotizim nafaqat tadqiqotlar o'tkazish, balki ularni qayd etish sohasida ham katta ustunliklarga ega bo'ladi;

- raqamli texnologiyalar asosida boshqaruv xizmati va raqamli servis simbiozi innovatsiyalar yaratish, ularni tijoratlashtirish, patent tadqiqotlarini o'tkazish, hisobot va tahliliy faoliyat jarayonlarini optimallashtirish imkonini beradi.

Shuningdek, raqamlashtirish sharoitida korxona boshqaruvining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish kerak. Raqamli axborot texnologiyalaridan foydalangan holda moslashuvchan tashkiliy tuzilmalarni yaratish mumkin. Raqamlashtirish davrida sanoat korxonasi faoliyatini tashkil etish va

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

boshqarish tashkilot rahbariga ham menejment, ham ishlab chiqarish texnologiyalari, ham IT texnologiyalari sohasida kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarga bo‘lgan talablarni qo‘yadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-aprelda “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 4699-sonli qarori.
2. Бегалов Б.А. Ахборот-коммуникациялар бозорининг шаклланиш ва ривожланиш тенденцияларини эконометрик моделлаштириш: Иктисод фанлари доктори илмий даражаси даъвогарлигига диссертация иши. Тошкент, 2001- 330 б.
3. Tuychieva, O. N. (2020). On the problem of training competitive personnel for the digital economy. Theoretical & Applied Science, (5), 701-707.
4. Миллий иктисодда ахборот тизимлари ва технологиялари: Олий ўкув юртлари талабалари учун ўкув кўлланма // Муаллифлар: Р. Х. Али мов, Б. Ю. Ходиев, К.А.Алимов ва бошк.; С.С. Гуломовнинг умумий такрири остида. – Тошкент: Шарк, 2004. – 320 бетлар.
5. Кудайбергенов А.Ш., Роль корпоративных информационных систем в условиях устойчивого экономического роста: проблемы, тенденции и перспективы развития// “Mintaqada barqaror iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minlash ustuvor yo‘nalishlari” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari 2024 y. 228 -232 b.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 05.10.2020 й. ПФ-6079-сон "Рақамли Ўзбекистон - 2030" стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора тадбирлари тўғрисида"ги Фармони.
7. Ермоленко В.В. Интеллектуальный человеческий капитал в обеспечении принятия уникальных управленческих решений в корпорации: теория, методология и инструменты: монография / В.В. Ермоленко. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2012. 363 с.
8. Абдувахидов А. А. Ахборотларни ишлаш тизимининг фаолиятини оптималлаштириш(Узбекистон Республикаси ахборотлаштириш индустрияси корхоналарининг маълумотлари асосида). Иктисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун диссертация. – Тошкент.: 1998..
9. Г. И. Абдрахманова, К. О. Вишневский, Л. М. Гохберг и др. ; науч. ред. Л. М. Гохберг ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2019. 85 с.